

SANOAT KORXONALARI IQTISODIY SALOHIYATINI OSHIRISHDA BOSHQARUVNING ROLINI OSHIRISH MASALALAR

Anafiyaev A.M.

Andijon mashinasozlik instituti.

"Iqtisodiyot" kafedrası dotsenti

Andijon, Uzbekiston

Annotatsiya. Maqolada sanoat korxonalarining iqtisodiy salohiyatini oshirishda menejmentning roli ko'rib chiqiladi. Asosiy e'tibor strategik rejalashtirish, ichki resurslarni tahlil qilish, missiya va qarashlarni aniqlash, SMART tamoyili bo'yicha maqsad va vazifalarni belgilash, innovatsiyalar va texnologiyalarni joriy etish, shuningdek, faoliyatni monitoring qilish va baholashga qaratilgan. Muallif ushbu jihatlarni samarali boshqarish barqaror rivojlanish, raqobatbardoshlikni oshirish va korxonalarining bozor o'zgarishlariga moslashishiga xizmat qilishini ta'kidlaydi. Maqolada sanoat korxonalarining muvaffaqiyatli faoliyat yuritishi va ularning uzoq muddatli o'sishiga ta'sir etuvchi asosiy omillar har tomonlama ko'rib chiqilgan.

Kalit so'zlar: strategik rejalashtirish, innovatsiyalar, sanoat korxonalari, resurslari, maqsad va vazifa, iqtisodiy salohiyat, boshqaruv, inson resurslari, texnologiya, moliyaviy resurslar

Kirish. So'nggi yillarda O'zbekiston hukumati mamlakat sanoat tarmog'ini modernizatsiya va rivojlantirish chora-tadbirlarini faol amalga oshirmoqda. Ushbu tashabbuslar raqobatbardoshlikni oshirish, innovatsion texnologiyalarni joriy etish va mahsulot sifatini oshirishga qaratilgan. Jahon raqobati va texnologiyaning jadal rivojlanishi sharoitida O'zbekiston sanoat korxonalari o'z iqtisodiy salohiyatini muttasil oshirish zarurati oldida turibdi.

Bu jarayonda strategik rejalashtirish, resurslar, innovatsiyalar va texnologiyalardan optimal foydalanish hamda faoliyatni doimiy monitoring qilish va baholashni ta'minlash orqali samarali boshqaruv asosiy rol o'ynaydi. Ushbu maqolada O'zbekiston sanoat korxonalarining barqaror rivojlanishi va raqobatbardoshligini oshirishga yordam beradigan boshqaruvning asosiy jihatlari muhokama qilinadi. Ichki resurslarni tahlil qilish, missiya va qarashlarni shakllantirish, SMART tamoyili bo'yicha maqsad va vazifalarni belgilash, shuningdek, innovatsion yechimlarni amaliyotga joriy etishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Ushbu nazorat uzoq muddatli muvaffaqiyatga erishish va bozordagi o'zgarishlarga moslashish uchun asos bo'lib, bu hukumatning joriy tashabbuslari va islohotlari nuqtai nazaridan ayniqsa muhimdir.

Sanoat korxonalarining iqtisodiy salohiyatini oshirishda menejment asosiy rol o'ynaydi. Uning ahamiyatini ta'kidlaydigan bir nechta asosiy jihatlardan biri Strategik rejalashtirish: Samarali boshqaruv korxonaning raqobatbardoshligi va barqaror rivojlanishini oshirishga qaratilgan uzoq muddatli strategiyalarni ishlab chiqish va amalga oshirishga yordam beradi¹.

Strategik rejalashtirish biznesning uzoq muddatli muvaffaqiyatida asosiy rol o'ynaydi. U tashqi muhitni tahlil qilish bilan boshlanadi, unda bozor sharoitlari, raqobatchilar, kompaniya faoliyatiga ta'sir qilishi mumkin bo'lgan iqtisodiy va siyosiy omillar baholanadi. Shu bilan birga, korxonaning kuchli va zaif tomonlarini, jumladan, inson resurslari, texnologiya, moliyaviy resurslar va ishlab chiqarish imkoniyatlarini aniqlash uchun ichki resurslar tahlili o'tkaziladi.

Keyingi qadam kompaniyaning missiyasi va istiqbollari shakllantirishdir. Bu rivojlanishning asosiy maqsadi va uzoq muddatli yo'nalishini aniqlashga yordam beradi, bu esa barcha sa'y-harakatlarni bir yo'nalishga yo'naltirish imkonini beradi. Shundan so'ng, aniq maqsad va vazifalar belgilanadi va ular o'lchanadigan, erishish mumkin, tegishli va vaqt bilan bog'liq bo'lishi kerak (SMART).

Strategiyalarni ishlab chiqish maqsadlarga erishish yo'llari va usullarini aniqlashni o'z ichiga oladi. Bu yangi mahsulotlarni ishlab chiqish, yangi bozorlarga chiqish, mahsulot sifatini yaxshilash va jarayonlarni optimallashtirishni o'z ichiga olishi mumkin. Nihoyat, strategiyalarni amalga oshirish va nazorat qilish ularning amalda qo'llanilishini va o'z vaqtida tuzatishlar uchun amalga oshirilishining doimiy monitoringini ta'minlaydi.

Bu qadamlar korxonalariga bozordagi o'zgarishlarga moslashish, resurslaridan samarali foydalanish va barqaror o'sishga erishishga yordam beradi.

Maqsad va vazifalarni belgilash strategik rejalashtirishning muhim bosqichidir, chunki u strategik maqsadlarga erishish uchun amalga oshirilishi kerak bo'lgan aniq qadamlarni belgilaydi. SMART printsipi maqsadlarni aniq, o'lchanadigan, erishish mumkin, tegishli va vaqt chegaralangan bo'lishi uchun shakllantirishga yordam beradi.

Aniq maqsadlar ularning aniq belgilangan va jarayonning barcha ishtirokchilari uchun tushunarli ekanligini anglatadi. O'lchanadigan maqsadlar taraqqiyotni kuzatish va natijalarni baholash imkonini beradi. Erish mumkin bo'lgan maqsadlar real bo'lishi va korxonalar resurslari va imkoniyatlariga mos kelishi kerak. Tegishli maqsadlar mazmunli va kompaniyaning umumiy strategiyasiga mos kelishi kerak. Vaqt bilan bog'liq maqsadlar ularga erishish uchun ma'lum vaqt oralig'ini belgilaydi, bu esa diqqatni jamlash va motivatsiyani saqlashga yordam beradi.

SMART tamoyilini qo'llash korxonalariga o'z strategiyalarini yanada samarali rejalashtirish va amalga oshirish imkonini beradi, bu esa tashkilotning barcha darajalarida aniqlik va izchillikni ta'minlaydi. Bu, shuningdek, xodimlarning

mas'uliyati va faolligini oshirishga yordam beradi, chunki ular ulardan qanday natijalar kutilayotganini va qaysi vaqt oralig'ida tushunishadi.

Resurslarni boshqarish: Menejment resurslarni, shu jumladan insoniy, moliyaviy va moddiy resurslarni optimal taqsimlash va ulardan foydalanishni ta'minlaydi, shu bilan samaradorlikni oshiradi va xarajatlarni kamaytiradi².

Korxonaning ichki resurslarini tahlil qilish strategik rejalashtirishning muhim bosqichidir. Bu kompaniyaning kuchli va zaif tomonlarini aniqlashga yordam beradi, bu esa mavjud imkoniyatlardan samaraliroq foydalanish va xavflarni minimallashtirish imkonini beradi.

Birinchi, inson resurslarini baholash xodimlarning malakasi, tajribasi va motivatsiyasini tahlil qilishni o'z ichiga oladi. Bu qanday ko'nikmalar va bilimlarni rivojlantirish kerakligini aniqlashga, shuningdek, strategik maqsadlarga erishishga hissa qo'shishi mumkin bo'lgan asosiy xodimlarni aniqlashga yordam beradi.

Ikkinchi, texnologik tahlil korxonaning texnologik jihozlarining joriy darajasini baholash va modernizatsiya ehtiyojlarini aniqlash imkonini beradi. Bunga samaradorlik va mahsulot sifatini oshirishga yordam beradigan ishlab chiqarish uskunalari, axborot tizimlari va innovatsion yechimlarni baholash kiradi.

Moliyaviy resurslar ham asosiy rol o'ynaydi. Korxonaning moliyaviy holatini baholash likvidlik, rentabellik va kapital tuzilishini tahlil qilishni o'z ichiga oladi. Bu kompaniyaning moliyaviy quvvatini va rivojlanishga sarmoya kiritish imkoniyatlarini aniqlashga yordam beradi.

Nihoyat, ishlab chiqarish ob'ektlari ularning samaradorligi va kengaytirish salohiyati nuqtai nazaridan baholanadi. Bu joriy ishlab chiqarish jarayonlarini tahlil qilish, avtomatlashtirish darajasi va ishlab chiqarish hajmini oshirish imkoniyatlarini o'z ichiga oladi.

Ichki resurslarni har tomonlama tahlil qilish korxonaga o'zining kuchli tomonlarini va takomillashtirishni talab qiladigan yo'nalishlarini aniqroq aniqlash imkonini beradi, bu esa yanada samarali rivojlanish strategiyalarini ishlab chiqishga yordam beradi.

Missiya va istiqbollarni aniqlash: barcha sa'y-harakatlarni bir yo'nalishga yo'naltirishga yordam beradigan korxonaning rivojlanishining asosiy maqsadi va uzoq muddatli istiqbollarni shakllantirish.

Bu korxonalarga bozordagi o'zgarishlarga moslashish va mahsulot sifatini oshirish imkonini beradi.

Korxonaning missiyasi va istiqbollarni aniqlash strategik rejalashtirishdagi asosiy qadamdir. Kompaniyaning missiyasi uning mavjudligining asosiy maqsadini shakllantiradi va u nima uchun mavjud va u o'z mijozlari va butun jamiyat uchun qanday qadr-qimmat keltiradi degan savollarga javob beradi. Bu barcha xodimlarga

ularning sa'y-harakatlari qayerga yo'naltirilganligini va ularning ishi umumiy maqsadga qanday hissa qo'shishini tushunishga yordam beradi.

Vizyon, o'z navbatida, kompaniyaning uzoq muddatli ambitsiyalari va strategik maqsadlarini tavsiflaydi. Bu korxonaga intilayotgan kelajakning rasmini ifodalaydi. Vizyon strategik qarorlar va harakatlarni boshqarishga yordam beradi, belgilangan maqsadlarga erishishda uyg'unlik va birlikni ta'minlaydi.

Missiya va istiqbolni shakllantirish bozorni, mijozlar ehtiyojlarini va kompaniyaning ichki imkoniyatlarini chuqur tushunishni talab qiladi. Bu boshqaruvning barcha darajalari ishtirokini o'z ichiga olgan jarayon bo'lib, ko'pincha asosiy manfaatdor tomonlar bilan maslahatlashishni talab qiladi.

Aniq belgilangan missiya va istiqbol strategik maqsadlarga erishishga qaratilgan korporativ madaniyatni yaratishga yordam beradi va xodimlarni yuqori natijalarga erishishga undaydi. Ular, shuningdek, korxonaning barqaror rivojlanishi va raqobatbardoshligini oshirishga qaratilgan aniq strategiyalar va harakatlar rejalarini ishlab chiqish uchun asos bo'lib xizmat qiladi.

Innovatsiya va texnologiya: Yangi texnologiyalar va innovatsion yechimlarni joriy etish boshqaruvning muhim vazifasi hisoblanadi.

Innovatsiyalar va yangi texnologiyalarni joriy etish haqiqatan ham sanoat korxonalarini rivojlantirishda, ayniqsa, tez o'zgaruvchan bozor sharoitida asosiy rol o'ynaydi. Bu O'zbekistonda ayniqsa dolzarbdir, chunki mamlakat o'z sanoatini modernizatsiya qilish va xalqaro maydonda raqobatbardoshligini oshirishga faol intilmoqda.

Rahbariyat doimiy ravishda ishlab chiqarish jarayonlari, samaradorlik va mahsulot sifatini yaxshilaydigan ilg'or texnologiyalarni izlashi va joriy qilishi kerak. Bunga ishlab chiqarish liniyalarini avtomatlashtirish, resurslar va logistikani boshqarish uchun zamonaviy axborot tizimlaridan foydalanish, sifat nazoratining yangi usullarini joriy etish kiradi.

Innovatsion echimlar, shuningdek, bozor ehtiyojlari va mijozlarning talablariga javob beradigan yangi mahsulot va xizmatlarni ishlab chiqishga tegishli bo'lishi mumkin. Buning uchun ilmiy-tadqiqot institutlari, universitetlar va boshqa korxonalar bilan bilim va tajriba almashish uchun yaqin hamkorlik zarur.

Bundan tashqari, kompaniyada innovatsiyalar madaniyatini rivojlantirish, xodimlarni yangi g'oyalar va yechimlarni taklif qilishga undash muhim ahamiyatga ega. Bu treninglar o'tkazish, eng yaxshi innovatsion loyihalar uchun ichki tanlovlar yaratish va ularni amalga oshirish uchun resurslar bilan ta'minlashni o'z ichiga olishi mumkin.

Innovatsiyalar va texnologiyalarni joriy etish korxonalariga nafaqat bozordagi o'zgarishlarga moslashish, balki o'sish va rivojlanish uchun yangi imkoniyatlar yaratish imkonini beradi.

Kadrlar siyosati: Inson resurslarini samarali boshqarish, jumladan, kadrlarni tayyorlash va rivojlantirish, xodimlarning malakasini oshirish va ularning motivatsiyasini oshirishga yordam beradi, bu esa mehnat unumdorligiga bevosita ta'sir qiladi.

Monitoring va baholash: Korxonada faoliyatini doimiy monitoring qilish va baholash muammolarni o'z vaqtida aniqlash va bartaraf etish, shuningdek, rivojlanish strategiyasini tuzatish imkonini beradi⁴.

Nazorat va baholash korxonani samarali boshqarishning ajralmas elementlari hisoblanadi. Doimiy monitoring rejalarning bajarilishini va belgilangan maqsadlarga erishishni kuzatish imkonini beradi, bu og'ish va muammolarni o'z vaqtida aniqlashga yordam beradi. Bu bozor muhiti va ichki jarayonlardagi o'zgarishlarga tez javob berish uchun ayniqsa muhimdir.

Samarali nazorat tizimi muntazam tekshiruvlar va auditlar, asosiy faoliyat ko'rsatkichlari (KPI) tahlili va ma'lumotlarni yig'ish va qayta ishlash uchun zamonaviy axborot tizimlaridan foydalanishni o'z ichiga oladi. Bu boshqaruvga ishlarning hozirgi holatini to'liq tushunish va asosli qarorlar qabul qilish imkonini beradi.

Korxonada faoliyatini baholash natijalarini tahlil qilish va rejalashtirilgan ko'rsatkichlar bilan taqqoslashni ham o'z ichiga oladi. Bu kuchli va zaif tomonlarni aniqlashga va yaxshilash kerak bo'lgan joylarni aniqlashga yordam beradi. Olingan ma'lumotlarga asoslanib, siz maqsadlaringizga erishish uchun kerakli o'zgarishlarni kiritib, rivojlanish strategiyasini sozlashingiz mumkin.

Shunday qilib, nazorat va baholash boshqaruv samaradorligini oshirishga, mahsulot va xizmatlar sifatini yaxshilashga yordam beradi, shuningdek korxonaning barqaror rivojlanishini ta'minlaydi. Agar sizda muhokama qilmoqchi bo'lgan aniq savollaringiz yoki misollaringiz bo'lsa, menga xabar bering!

Bu jihatlar sanoat korxonalarining iqtisodiy salohiyatini, bozordagi raqobatbardoshligini oshirishda menejmentning ahamiyatini ta'kidlaydi.

Yuqorida aytilgan fikrlarga xulosa yasaydigan bo'lsak, sanoat korxonalarining iqtisodiy salohiyatini oshirishda menejment asosiy rol o'ynaydi. Strategik rejalashtirish raqobatbardoshlik va barqaror rivojlanishni yaxshilash uchun uzoq muddatli strategiyalarni ishlab chiqishga yordam beradi. Ichki resurslarni tahlil qilish korxonaning kuchli va zaif tomonlarini aniqlash imkonini beradi, bu esa imkoniyatlardan samaraliroq foydalanish va xavflarni minimallashtirishga yordam beradi.

Missiya va istiqbolni belgilash kompaniyaning asosiy maqsadi va uzoq muddatli ambitsiyalarini shakllantiradi, barcha sa'y-harakatlarni bir yo'nalishga yo'naltiradi. SMART maqsadlari va vazifalarini belgilash strategik maqsadlarga erishishga yordam beradigan aniqlik va uyg'unlikni ta'minlaydi.

Innovatsiyalar va yangi texnologiyalarni joriy etish korxonalariga bozor o‘zgarishlariga moslashish va mahsulot sifatini oshirish imkonini beradi. Va nihoyat, korxonalar faoliyatini doimiy monitoring qilish va baholash muammolarini o‘z vaqtida aniqlash va bartaraf etishga, shuningdek barqaror o‘sishga erishish uchun rivojlanish strategiyasini moslashtirishga yordam beradi.

Bu jihatlar sanoat korxonalarining muvaffaqiyatli va barqaror rivojlanishini ta’minlashda menejmentning ahamiyatini ko‘rsatadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Анафияев А.М. Пути повышения экономического потенциала промышленных предприятий. Узбекистан ДОИ: 10.24412/2520-6990-2021-26113-31-33
2. Экономика предприятия (организации, предприятия): Учебник / Под ред. Горфинкель В.Я. М.: Учебник для вузов, 2018. 318 с.
3. Алексеева Е.Ю. Организационная экономика (предприятие): Учебник для бакалавров / Е.Ю. Алексеева, М.Д. Магомедов. М.: Дашков и К, 2016. 292 с. б.
4. Антонова О.В. Экономика предприятия (организации, предприятия): учебник / О.В. Антонова, В.Я. Горфинкель, И.Н. Васильевой. М.: Университетский учебник, 2019. 320 с.